

RESTAURAREA UNUI TIP DE CENTURĂ CU APLICE
DIN SECOLUL XV

CRISTIAN PÂNTEA

În primăvara anului 1982 întâmplător a fost scos la lumina zilei, în urma unei acțiuni de deștelenire a unui teren pentru a fi redat agriculturii, un număr însemnat de obiecte de podoabă, monede de aur și argint, fragmente textile și din piele. Aceste obiecte care compun un adevărat tezaur, au căpătat numele locului descoperirii — **tezaurul de la Schinetea** (com. Dumești, jud. Vaslui).

Ajunși la fața locului am fixat punctul teaurizării, care se afla inițial la 0,65 m sub nivelul actual de călcare. Elementele concludente (rămase) ale teaurizării inițiale au fost acelea oferite de prezența unui număr însemnat de podoabe, fragmente textile și din piele, peste 25 tipuri de obiecte de podoabă ca : 3 tipuri de strasuri, 12 tipuri de cercei, 1 engolpion cu lanț, 8 inele sigilare, 3 tipuri de catarama și o limbă de curea, 18 aplice rotunde mari, 10 aplice dreptunghiulare, 75 aplice rotunde mici și lunule, 4 tipuri de nasturi, 14 monede din aur, 59 monede din argint, 3 fragmente dintr-un degetar, peste 30 fragmente din piele, peste 15 fragmente textile și fibre cinepă. Starea de conservare a tuturor obiectelor din inventarul tezaurului era înainte de restaurare submediocră. Prezența masivă a mai multor tipuri de coroziune cât și a depunerilor de pământ au oferit pieselor un aspect specific. Majoritatea acestor piese, pe lângă faptul că au suferit atacuri chimice în timpul folosirii lor de către purtător cât și în timpul de zăcere, au mai suferit și modificări fizice înainte de a fi teaurizate prin îndepărtarea brutală a aplicelor de pe suportul din piele și împletitură textilă. De asemenea, multe din ele au fost mutilate de plugul folosit la deștelenire cât și de persoanele neavizate care au intrat în posesia citorva din aceste valori deosebite, în urma lucrărilor agricole suplimentare. Pentru stabilirea naturii degradărilor obiectelor am apelat la specialiștii Laboratorului zonal de restaurare Iași, pentru aplicarea testelor asupra tuturor tipurilor de coroziune cu cloruri, sulfuri și carbonați. Testul clorurilor s-a operat cu ajutorul azotatului de argint (AgNO_3), 0,1 N. Testul sulfurilor s-a făcut cu acetat de plumb ($\text{Pb}(\text{CH}_3\text{COO})_2$). Testul carbonaților s-a făcut cu acid sulfuric diluat (H_2SO_4).

Ținând cont de rezultatele testelor chimice am urmărit să aplicăm un regim de tratare diferențiată în raport cu gradul de coroziune a fiecărui obiect în parte. S-au fotografiat alb-negru și color (negativ și dia-

pozitiv) atît la microscop cît și la imagini naturale. Am întocmit fișe și jurnale de restaurare urmărind fiecare etapă a restaurării obiectelor. După toate aceste observații și intervenții am continuat cercetarea tehnologiilor propriu-zise de confecționare a obiectelor de podoabă și vestimentație caracteristice secolelor XV—XVI și chiar mai timpurii!

Din toate aceste piese ne-am îndreptat atenția asupra unui tip de centură cu cataramă, placă de cataramă și aplice rotunde și dreptunghilare din argint și argint aurit (Fig. 4). Este posibil ca numărul aplicelor să nu fie cel existent în momentul descoperirii.

Catarama de centură compusă din patru elemente a fost găsită într-un stadiu de conservare submediocru. Distrusă mecanic și chimic ca număra nu mai puțin de șapte fragmente. Avînd în vedere coeficientul de îmbătrînire al argintului care se manifestă prin slăbirea legăturilor intercristaline sub influența agenților chimici (sulfuri, cloruri, carbonați) restaurarea piesei am făcut-o cu mare atenție. Catarama fiind compusă din părți turnate (veriga cvasiovală, acul și plăcuța traforată) și din tablă de argint groasă de 0,5 mm (aceasta din urmă a suferit cel mai mult în lunga perioadă de zacere), am avut cîteva probleme în procesul restaurării. Inițial catarama a fost confecționată în următorul mod :

1 — corpul acesteia cu lățimea de 30 mm și grosimea de 6 mm, cu aspectul unei cutii a îmbrăcat capătul din piele de bovină a curelei prin nituire cu patru nituri.

2 — ornamentele florale și liniare de pe suprafața și de pe părțile laterale au fost făcute înainte de montarea, cu ajutorul dălțițelor și a ponsonului.

3 — spatele cataramei nu are ornament dar are urme de prelucrare (dungii paralele și orificii pentru nituire).

4 — plăcuța traforată, realizată prin turnare are, de asemenea, intervenții ulterioare de ornare cu dălțița și ponsonul, a fost prinsă de curea cu două nituri.

5 — capătul de prindere al verigii are sudate două inele cilindrice cu lungimea de 8 mm și diametrul de 4 mm, prin care a fost introdus un ax din fier pentru rularea verigii și a acului. Axul din fier nu a fost confecționat din metal brut ci din tablă rulată. Datorită axului din fier această piesă a avut de suferit. Aceasta a creat o diferență de potențial electrochimic între cele două metale (argint și fier), agenții corozivi oferind piesei un aspect specific (Fig. 1).

6 — veriga a fost turnată și fixată prin lipire de capetele axului făcînd corp comun cu acesta și mișcîndu-se după nevoie în cele două inele.

7 — acul este de asemenea obținut tot prin turnare și introdus pe ax.

Avînd în vedere gradul avansat de coroziune al piesei am aplicat tehnologia adecvată de curățire și consolidare. Fotografierea a precedat toate etapele de restaurare ce au succedat conform normelor de restaurare-conservare. Curățirea chimică s-a făcut în soluție de Complexon III cu pH bazic. Ușcarea s-a efectuat, în alcool etilic și imer-

sarea în parafină fierbinte. Consolidarea în situații de genul acesta (când materialul este foarte friabil) se face cu materiale reversibile. Tocmai de aceea am aplicat lipirea tuturor fragmentelor pe un capăt de curea nouă cu ajutorul rășinii de „Uhu plus“ în amestec cu praf de aluminiu pentru a apropia cromatica de original. De asemenea, veriga am lipit-o de capetele axului prin înfășurare cu rășină pentru ca să fie independentă de inele. În final piesa am fotografiat-o pe ambele părți în vederea întocmirii documentației (Fig. 3).

După cum am arătat mai sus în componența curelei mai intră și aplice rotunde și dreptunghiulare, tot din argint. Aplicele rotunde în număr de 18 au avut în momentul descoperirii același aspect de coroziune și friabilitate ca și catarama (Fig. 4). După observații atente cu ajutorul lupeii și microscopului cit și cu ochiul liber am constatat următoarele :

1 — gradul de coroziune ; 2 — gradul de friabilitate ; 3 — componența unei aplice rotunde.

Coroziunea de tipul complex specific argintului a necesitat operații similare tratării cataramei. Suferind șocuri mecanice și chimice toate aplicele prezintă deformări și fisuri de suprafață și care traversează plăcile. Părțile componente ale unei aplice rotunde sînt următoarele

1 — discul care are diametrul de 29 mm și grosimea de 0,5 mm, este ușor concav cu o perforație centrală de 2 mm.

2 — rama pe care se sprijină discul sudat tot cu argint are o lățime de 5 mm și o grosime de 0,5 mm.

3 — două piciorușe sudate simetric de ramă în vederea prinderii prin nituire de curea din piele, lungime 10 mm și grosime 1,5 mm.

4 — disc mic cu diametrul de 10 mm, grosimea 0,5 mm este ajutat cu fir dublu răsucit.

5 — calotă sferică (emisferă) cu diametrul de 8,6 mm, raza de 3,5 mm și grosimea de 0,5 mm este umplută cu o pastă adezivă și fixat cu ajutorul șplintului sudat în interiorul calotei, pe discul mare.

6 — șplintul este confecționat din sîrmă de argint de 0,5/1,5 mm cu profil în semicerc, înalt de 6 mm, are rolul de a prinde calota de discul mare prin bifurcare la 90 grade, prin interiorul acestuia.

7 — umplutura, după o cercetare amănunțită, are la bază un amestec de silice (SiO_2) și aluminosilicați de tipul caolinului. De asemenea sînt prezente fibre de cînepă care au avut rol de armătură.

Aplicele dreptunghiulare în număr de zece, din argint, au lungimea de 28 mm și lățimea de 10 mm iar grosimea de 0,75 mm. Șapte din acestea au în afară de cele două orificii de la capete de 1,5 mm în diametru o altă perforare pe mijloc cu diametrul de 5 mm prin care probabil se introducea acul cataramei. Urmele de pe marginile exterioare ale orificiilor sînt edificatoare (folosirea acestora în mod curent prin introducerea acului cataramei). Lungimea niturilor de la aplicele dreptunghiulare este de 5 mm iar grosimea este de 1,3 mm. Dispunerea aplicelor pe curea din piele a fost făcută inițial începînd cu acelea

rotunde de la cataramă spre virf iar în continuare aplicile dreptunghiulare. Restaurarea aplicelor s-a făcut conform normelor în vigoare cu substanțe adecvate și înlocuitori reversibili².

NOTE

¹ B. A. Ribacov, *Meserile în vechea Rusie*, Moscova 1948 ; D. Gh. Teodor, *Tezaurul feudal timpuriu de obiecte de podoabă descoperite la Voinești-Iași*, în AM, I, 1961, p. 245—262 ; idem, *Obiecte de podoabă din tezaurul feudal timpuriu descoperit la Oțeleni (raionul Huși, reg. Iași)*, în AM, II—III, 1964, p. 343—357 ; E. Neamțu, *Obiecte de podoabă din tezaurul medieval de la Cotul-Morii Popricani (Iași)*, în AM, I, 1961, p. 284—291.

² H. J. Plenderleith — *La conservation des antiquités et de œuvres d'art*, Ed. Eyrolles, Paris, 1966.

LA RESTAURATION D'UN TYPE DE CEINTURE AUX APPLIQUES D'ARGENT DU XV-e SIÈCLE

Résumé

Parmi l'inventaire du trésor féodal de Schinetea, XV-e siècle, découvert à Dumesti, département de Vaslui il y a une ceinture aux appliques d'argent.

Les difficultés de la restauration de cette ceinture sont dues à la friabilité du métal, à la variété des matériels constitutifs : peau, fibres, textiles, liants, minéraux et organiques.

Les investigations chimiques et physiques effectuées dans le cadre du Laboratoire Zonal de Restauration et Conservation de Iassy et dans le Laboratoire du Musée de l'Histoire de Vaslui ont déterminé le traitement différencié de la ceinture.

La variété d'usinage de toutes les appliques et des parties constitutifs de celles-ci ont été enregistré dans le journal de restauration, concrétisé par les témoins photographiques et dessins. A l'aide des ces témoins on peut restauré hypothétiquement, la ceinture sous-mentionnée.

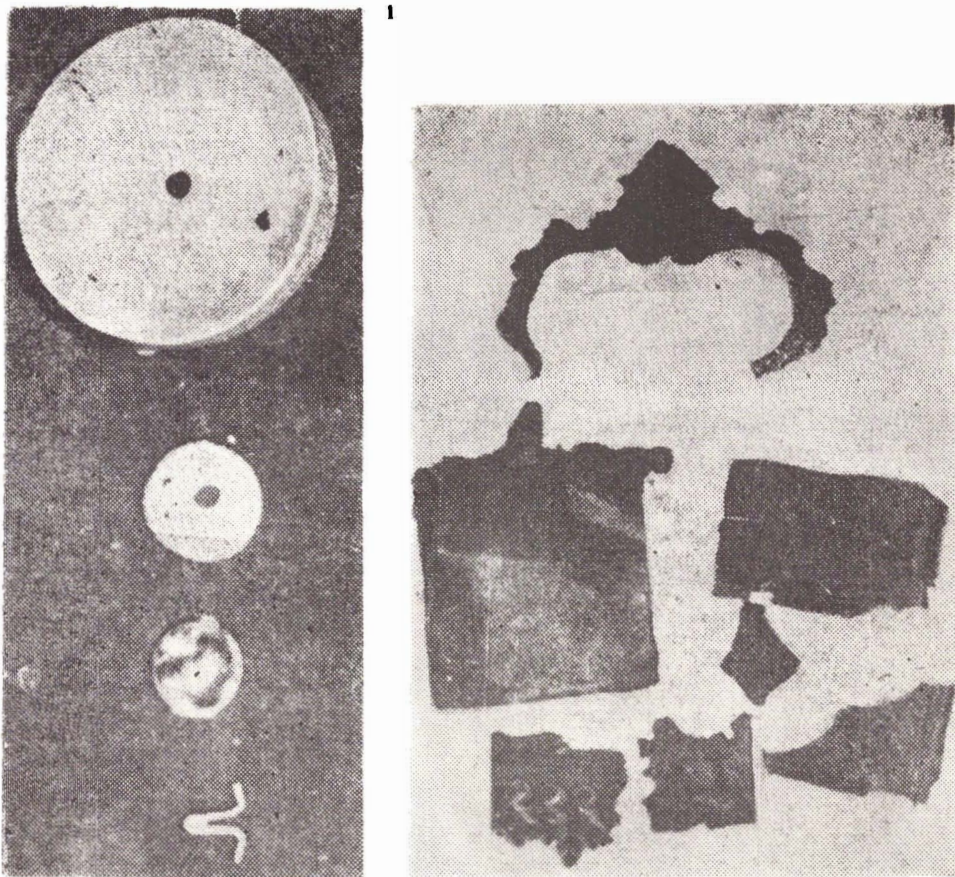

Fig. 1. — Tezaurul de la Schinetea. 1, Aplică de centură și părțile ei componente ; 2, catarama înainte de restaurare.
Le trésor de Schinetea. Applique de ceinture et les parties composants ; 2, la ceinture avant de restauration.

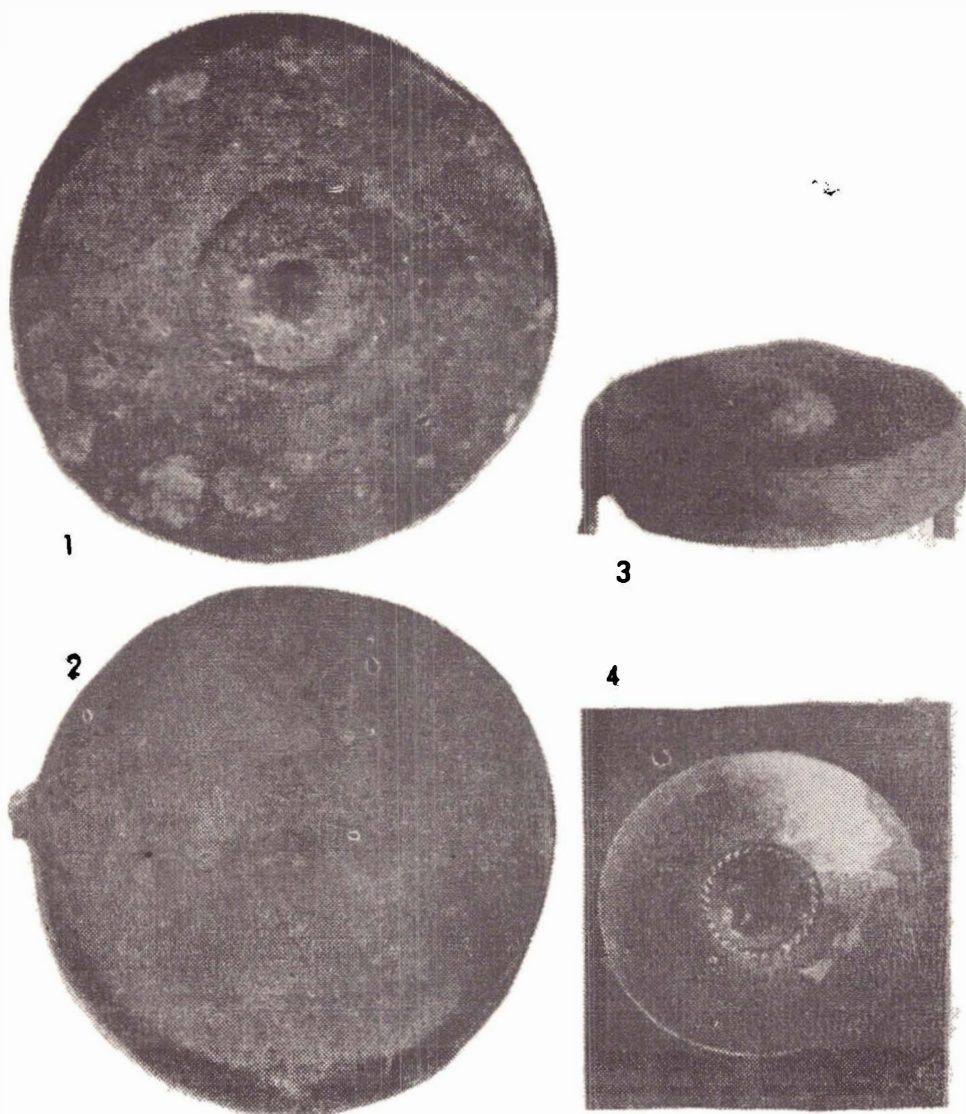

Fig. 2. — Tezaurul de la Schinetea. Aplice de centură : 1, avres ; 2, revers ; 3, vedere laterală ; 4, avres ; 1—3, înainte de restaurare ; 4, după restaurare.
Le trésor de Schinetea. Appliques de ceinture : 1, avers ; 2, revers ; 3, vue latérale ; 4, avers ; 1—3, avant, la restauration ; 4, après la restauration.

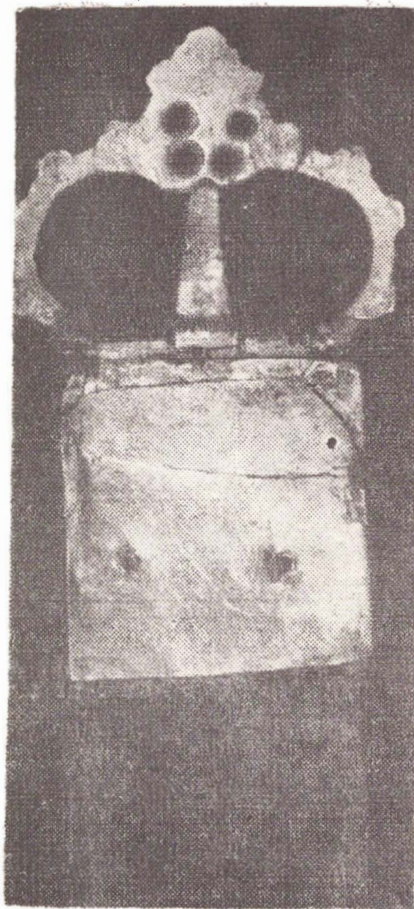
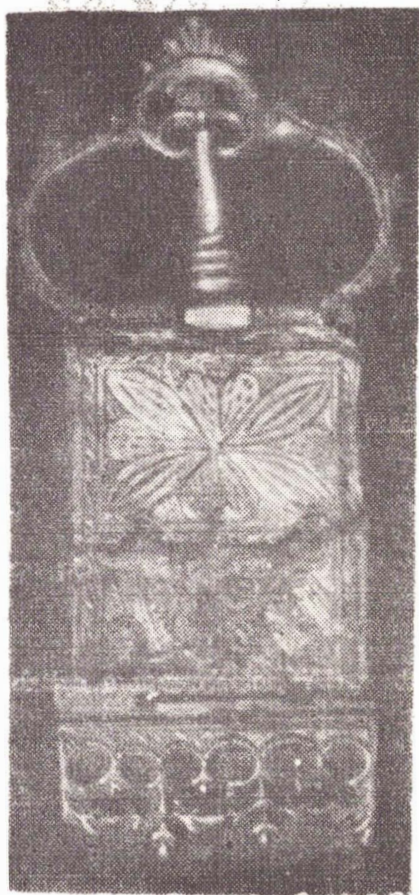

Fig. 3. — Tezaurul de la Schinetea. Cataramă de centură restaurată. 1, avers ; 2, revers.

Le trésor de Schinetea. Le boucle de ceinture restauré ; 1, avers ; 2, revers.

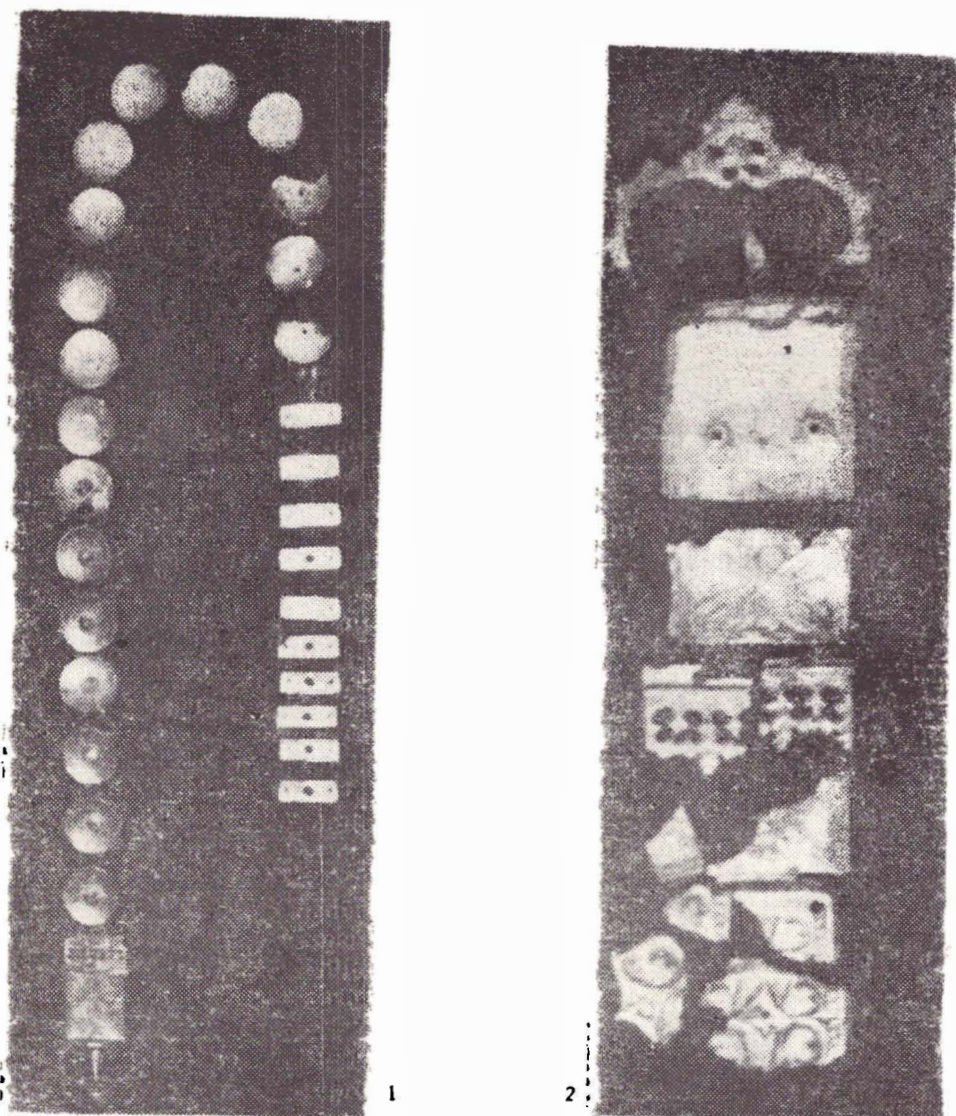

Fig. 4. — **Tezaurul de la Schinetea.** 1, Încercare de reconstituire a centurii ;
 2, Catarama de centură, fază de lucru.
Le trésor de Schinetea. 1, Essai de reconstitution de la ceinture ; 2, Le boucle
 de ceinture, phase de travail.